

Nationalmuseets etnografiske Samling 1953.

Når man fortæller, at Den etnografiske Samling omfatter ikke mindre end 105 udstillingsrum, stilles man undertiden over for det spørgsmål, om ikke museet er altfor stort. Burde man ikke i mange tilfælde nøjes med mindre, skiftende udstillinger? Nu må det først understreges, at det selvfølgelig ikke er museets ønske, at publikum skal jage gennem samtlige rum på en time eller to; tværtimod har man prøvet på at modvirke dette ved, bortset fra søndagene og sommertidens turistsaison, kun at holde en enkelt afdeling åben ad gangen. Men alligevel! vil nogle måske indvende. Sagen er så betydningsfuld, at den kræver et svar, og det må blive, at en almindelig indskrænkning i forbindelse med skiftende udstillinger både forflygtiger selve museets bærende tanke og støder på så store, praktiske vanskeligheder, at den må anses for uigennemførlig. Den idé, hvorpå ethvert etnografisk museum bygger, er at vise kulturformerne i al deres mangfoldighed jorden over. Derved anskueliggøres ikke blot udviklingen af disse selv, men de tjener også som uundværlig baggrund for forståelsen af den hjemlige udvikling, der aldrig — fra istiden til atomalderen — er foregået isoleret. Her kan man ikke vilkårligt fjerne det ene eller det andet led, uden at det hele falder sammen, og netop i vore dage er et etnografisk museum, der viser *alle* kulturformer, et af de bedste midler mod racehovmod og national selvovervurdering, hvorfor museumsbesøg i forbindelse med skolens geografiundervisning i virkeligheden burde være obligatoriske, som de er det i historieundervisningen.

Og nu den praktiske side af sagen! Rent bortset fra, at skiftende udstillinger vilde kræve en uforholdsmæssig stor forøgelse af museets videnskabelige og tekniske stab, må man huske, at en meget væsentlig del af dets indhold er så skrøbeligt, at det kun bør flyttes i yderste nødsfald, f. eks. ved en evakuering. Om andre genstande gælder det, at de overhovedet ikke eller kun med overordentlig

stort besvær kan fjærnes fra deres plads. Hertil kommer, at en etnografisk samlings sager er så uensartede, at en meget stor del af dens udstillingsmontrer har måttet fremstilles netop til de ting, der befinder sig i dem, og et museum af denne slags adskiller sig derved væsentligt f. eks. fra en malerisamling, hvor nedtagning og nyophængning forholdsvis let lader sig gennemføre.

Disse bemærkninger har været nødvendige, fordi ikke blot de senere års vældige tilvækst uundgåeligt kræver nyt udstillingsmateriel, men også fordi forøgelserne stadig finder sted, som det vil fremgå af det følgende. Foreløbig vil dog et par ord om samlingens virksomhed på andre områder være på deres plads.

Det overvældende besøg i 1952 har ikke helt kunnet holde sig på samme højde i 1953, hvor det, bortset fra skolebesøg, beløb sig til 89.461. En sammenligning mellem tallene for de enkelte måneder viser, at det især må have været forrige års opstilling af pladespillere med eksotisk musik i skolernes efterårsferie, der har trukket publikum til. Selv om således en lille nedgang i besøget har kunnet spores, ligger tallet dog stadig langt over tallene for et hvilket som helst år før 1952. I denne efterårsferie bestod det særlige arrangement af en gættekonkurrence, hvor det gjaldt om at finde forskellige genstande, der var udstillet i gale omgivelser i museet. Hensigten var selvfølgelig at skærpe deltageres iagttagelsesævnene. Resultatet blev ikke mindre end 427 mere eller mindre fuldstændige løsninger, af hvilke 196 var rigtige. Ikke få havde ledsaget deres svar med virkelig fornuftige begrundelser.

Et vidnesbyrd om museets voksende popularitet er også selskabet Etnografisk Samlings Venner, der i år har kunnet fejre sit ti-års jubilæum. Det blev højtideligholdt ved en sammenkomst i museet, ved hvilken lejlighed greve Ahlefeldt Bille talte om sin sidste ekspedition til Afrika, hvorefter deltagerne havde lejlighed til at tage selskabets gaver til museet fra det forløbne tiår i øjesyn. Når det tilføjes, at disse repræsenterer en værdi af c. 56.000 kr., vil man forstå, at der skyldes dets medlemmer og ikke mindst dets utrættelige formand, overretssagfører V. Falbe-Hansen, en varm tak for deres virksomhed.

Nogen større særudstilling har ikke været afholdt; men de mindre, skiftende udstillinger af fremragende nyerhvervelser o. l. i museets forhal er fortsat. Ved de populære foredragsaftener, der afholdes af Nationalmuseet som helhed, og som altid kan glæde sig ved et stort publikum, har samlingens leder berettet om sit besøg blandt „Hovedjægerne på Philippinerne“, museumsinspektør

Yde har vist og kommenteret greve Ahlefeldt Billes film „Afrikadage“, museumsinspektør Halfdan Siiger har talt om „Buddhismen“, og mag. scient. fru Henny Harald Hansen har gjort rede for resultatet af forrige års tegnekonkurrence for børn. Også på anden måde har samlingens videnskabelige stab udfoldet en foredragsvirksomhed, der forhåbentlig har bidraget til forståelsen af museets betydning. Museumsinspektørerne dr. Helge Larsen og Jens Yde har flere gange medvirket ved fjærnsynsudsendinger med demonstration af museumsgenstande. Den sidstnævnte har desuden deltaget i UNIFO's undervisning med en gennemgang af museets afrikanske afdeling og afholdt en række foredrag om „Méxicos kunst i fortiden“. Museumsinspektør Siiger har ligeledes holdt flere foredrag i UNIFO, bl. a. rækken „Fra åndemanere til levende gudomme“, og sammesteds har samlingens leder talt om æmnet „Race og kultur“.

Går vi fra den folkeopdragende virksomhed over til den egentlig videnskabelige, må først arbejdet i marken omtales. I forbindelse med Københavns Universitet og med rundhåndet understøttelse af Statens almindelige Videnskabsfond er det lykkedes at udsende en ny etnografisk ekspedition til Afghanistan, som under navnet Henning Haslund-Christensens Minde-Ekspedition ledes af H. K. H. Prins Peter af Grækenland og til Danmark med cand. mag. Lennart Edelberg og mag. scient. Klaus Ferdinand som de øvrige ekspeditionsdeltagere. For øvrigt har prins Peter fortsat sine etnografiske indsamlinger og sociologiske studier blandt tibetanerne i Sikkim. Ligeledes med støtte fra Videnskabsfondet har professor Tage Ellinger, Manila, foretaget indsamlinger på Sulu Øerne, og mag. scient. Johs. Nicolaisen har videreført sine undersøgelser blandt tuaregerne i Sahara. Desuden er naturligvis den arkæologiske udforskning af Grønland fortsat, idet dr. Helge Larsen sammen med professor P. V. Glob, Århus, mag. art. Jørgen Meldgaard og stud. mag. George Nellesmann i sommerens løb har foretaget omfattende og overmåde resultatrige udgravninger ved Disko Bugten. Endelig er der i museets skriftrække udsendt et større arbejde af samlingens leder, „The Chugach Eskimo“, der giver en beskrivelse og analyse af kulturen hos eskimoerne i Prince William Sound på Alaskas Stillehavskyst.

Af større ændringer i udstillingslokalerne er den væsentligste opstillingen af professor Ellingers sager fra Palawan og „Galathea“-ekspeditionens indsamlinger fra Nicobarerne, Philippinerne og Rennell Øen. Desuden er omordningen af håndbiblioteket afsluttet

og et nyt kartotek over bogbestanden indrettet. Denne er i øvrigt vokset betydeligt, takket være den ekstraordinære bevilling, der omtaltes i forrige årsberetning, og endvidere har en bevilling af tipsmidler gjort det muligt at lade foretage en hårdt tiltrængt indbinding af de mest benyttede værker. Værdifulde boggaver er i årets løb modtaget fra professor James R. Stewart, Sydney, M. Émile Grangé, Alger, forlagsboghandler Poul Westermann og major Erik Seidenfaden. Billedsamlingen er desuden vokset ved gaver fra hr. Sophus Black, hr. T. S. Hansen, Durban, fhv. telegrafsupervisor Oscar Esmund, kaptajn Einar Mikkelsen og pater Guy Mary-Rousselière, O. M. I., Canada.

Om samlingens videnskabelige stab skal kun bemærkes, at museumsassistent, mag. scient. Martha Boyer hele året har haft orlov for at studere østasiatisk kunst i U.S.A., og at mag. scient. fru Henny Harald Hansen har vikarieret i samme tidsrum.

Asien.

Fra Kina er årets værdifuldeste nyerhvervelser uden sammenligning to oldkinesiske bronzer fra Shang-dynastiet (c. 1400—1050 f. Chr.), skænkede af selskabet Etnografisk Samlings Venner. Det ene er et trebenet kar af den type, der kaldes *li-ting*, det andet en kumme, *kuei*, og bægge er ikke alene overordentlig vel bevarede, med en meget smuk patina, men også forsynede med en ornamentik af højeste kvalitet. Det er en mærkelig kendsgerning, at den kinesiske bronzekunst nåede sit højdepunkt netop i den ældste, historiske periode, og det er glædeligt, at museet i de senere år har været i stand til at erhverve flere fortræffelige eksempler på denne kunst, selv om der unægteligt er langt igen, før blot hovedformerne er repræsenterede. Af andre gaver fra Kina skal nævnes et vinbæger af celadonporcelæn fra Sung-dynastiet (960—1279 e. Chr.), der sammen med et par kvindesko er skænket af minister Hjalmar Collin, og et røgelsekar af jern med sølvindlægning, givet af samlingens velgører gennem mange år, hr. Sophus Black. Ikke mindst interessante er fire trætavler, for hvilke der skyldes fru A. Prip-Møller tak. Den ene, en såkaldt *wan-wan shui*, d. v. s. „10.000 år“, er beregnet til opstilling i et buddhistisk tempel som udtryk for gode ønsker. De andre er mindetavler over afdøde, af hvilke den ene — og mærkeligt nok tarveligst udførte — er fremstillet til erindring om den store statsmand Li Hung-chang (1821—1901). Fra University of Hongkong er der modtaget en lille stenøkse og et potteskår med ejendommelig dekoration, mindende om bronze-

ornamentikken, fra fru G. O. Rimestad et par flettede sko og fra læge Niels Gangsted en model af en djunke. Et meget stort røgelsekar af bronze og et par opstandere i form som de velkendte rituelle dolke til brug ved den lamaistiske gudstjeneste er købt til museet.

Som før nævnt har H. K. H. Prins Peter med vanlig interesse og sagkundskab fortsat sine indkøb af tibetanske sager i Kalimpong,

Fig. 1. Buddha-hoved fra slutningen af 8. årh. e. Chr. Borobudur, Java. (Gave fra Ny Carlsbergfondet).

Sikkim. Af dem, der foreløbig er hjemsendt, er de mest anseelige uden tvivl dragt og udstyr for tre forskellige embeder inden for den lamaistiske kirke, nemlig en præst af den ureformerede, såkaldte røde sekt (mens tidligere kun den gule sekts dragter var repræsenteret i samlingen), et af de „orakler“, der i deres egenskab af ekstatiske sandsigere er knyttet til klostrene, og endelig en af de såkaldte sorthat-dansere, en slags sjamaner, der egentlig hører hjemme i Tibets før-buddhistiske religion, men har været i stand til at tilpasse deres virksomhed til den nye tro.

Fra Japan har museet haft den glæde at modtage forskellige landbrugsredskaber fra hr. Emil Fenger, Matsumoto. Fra tidligere tid har der været adskillige redskaber af denne art i museet fra Syd- og Vest-Asien, hvorimod de hidtil har manglet ganske for Øst-

Asiens vedkommende. Dette savn er nu afhjulpet, for så vidt Japan angår, og forhåbentlig vil det også engang lykkes for Kina og Korea.

De bagindiske nyerhvervelser er i år kun få. Det drejer sig her om tolv prægtigt udstyrede masker og hovedtøjer, der har været

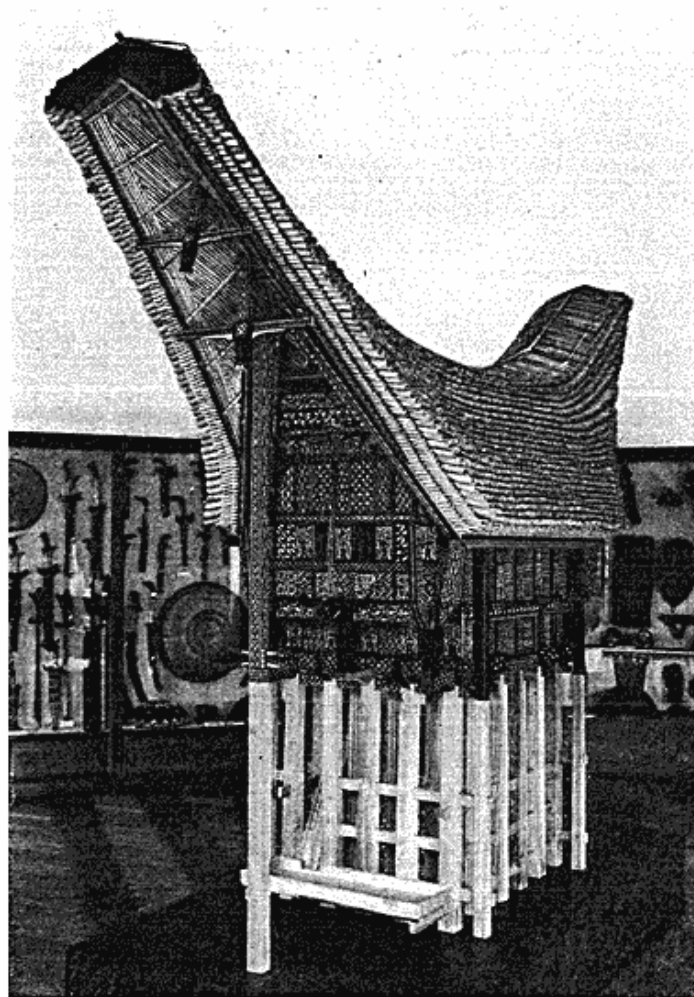

Fig. 2. Stor model af pælehus fra toradjaerne, Celebes.

båret af den kongelige, siamesiske ballet, samt et meget smukt udført, burmesisk manuskript affattet på pali og indeholdende et af den buddhistiske kanons værker, „Kammavâcha“, der anvendes ved munkenes indvielse.

Tre ualmindeligt værdifulde, indonesiske stykker skyldes Ny Carlsbergfondets velvillige bistand. Det ene (fig. 1) er et buddhahoved af sten fra Borobudur, den berømte stûpa, d. v. s. helligdom

rejst over en buddhistisk relikvie, der er opført i sidste halvdel af det 8. århundrede e. Chr. og nu, skønt en ruin, udgør Javas største og skønneste mindesmærke fra den tid, da hinduisme og buddhisme satte deres præg på øen. De to andre stykker stammer ligeledes fra Javas middelalder, nemlig et par relieffer fra Prambanam, der var de hindu-javanske kongers residens 860—915 e. Chr. Alle tre kunst-

Fig. 3. Guldbroderet barnedragt fra Madras, Indien.

værker er fremragende vidnesbyrd om den indiske kunsts grundlæggende indflydelse på javansk skulptur og trods det i og for sig uegnede materiale — en vulkansk tuf — hver for sig betydelige kunstværker. Af helt forskellig art er en anden gave fra Indonesien, en næsten 3 m høj og overordentlig smukt og omhyggeligt udført model af et pælehus fra toradjaerne på Celebes (fig. 2). Den skyldes en ny ven af museet, hr. E. Wolthers Nielsen, der lagde mærke til den på en udstilling i Djakarta og straks forstod, at den fortjente at erhverves. Af indkøb fra Indonesien skal her nævnes to smukt vævede tøjter fra batakterne på Sumatra og et skjold fra Atjeh. Af professor Ellingers indsamlinger på Sulu Øerne var der endnu intet hjemkommet ved årets udløb.

Hr. Werner Jacobsen, der i de sidste år har foretaget indsamlinger for museet i Indien, sendte ved nytårstid en del sager, mest bestående af pragtfulde klædningsstykker, for størstedelen gamle og i mange tilfælde rigt broderede med guldtråd (fig. 3). De har tilhørt en fornem, muhammedansk familje i Madras. Ved køb her i landet er der desuden erhvervet en mere end hundredårig, indisk kvindedragt, som har tilhørt en tempeldanserinde. Fra tidligere tid er museet som bekendt i besiddelse af flere gamle dragter fra Tranquebar o. a. steder i Indien, og for nogle år siden hjemsendte Werner Jacobsen en stor mængde dragter fra Kashmir, så at vi kan siges at eje et virkelig fortræffeligt materiale af denne art.

Afrika.

Ved tidligere lejlighed er det understreget, at samlingens videnskabelige virksomhed ved siden af eskimoforskningen hovedsagelig har koncentreret sig om undersøgelsen af de asiatisk-afrikanske nomadekulturer. Et led i denne er ekspeditionerne til Afghanistan, og det samme gælder mag. Nicolaisens ovenfor nævnte rejse til tuaregerne i Sahara, på hvilken han bl. a. har suppleret sine tidligere indsamlinger fra dette mærkelige ørkenfolk; men desværre var sendingen, der tæller over 100 numre, endnu ikke ankommet ved årets udløb. I forbindelse med disse studier har M. Émile Grangé, Alger, skænket en lysestage af brændt ler og et amulethalsbånd fra Algérie. Fra Nord-Afrika hidrører også et andet stykke, en tunisisk høstsegl, som er kommet ad den mærkelige omvej over Californien, idet den er skænket af professor W. Westergaard, Los Angeles. Endvidere er en burnus fra Touggourt foræret af oberstinde Elisabeth Christensen.

Også fra Central-Afrika er der indkommet forskellige gaver: fra pastor Hakon Rabjerg to sminkebeholdere af skind, indkøbt på markedet i Numan i det nordlige Nigeria, fra fru Elisabeth Herold en spejlfetisj fra Nedre Congo, fra hr. Niels Carstens fire trælæg til vandkrukker fra Kabinda, alle smukt udskårne med symbolske fremstillinger, samt fra hr. E. Lydolph en kurv, fundet ved losningen af et skib fra Matadi.

Enkelte stykker er endvidere skænket fra Øst- og Syd-Afrika, nemlig af fru Else Schlichtkrull (en trylleformular og en bådmodel fundet i en klippehule ved kysten nær Mombasa og formodentlig beregnet på at skaffe held ved fiskeri), missionær Edward Petersen, Tanganyika (en lergryde fra wanyamwezi-stammen og et læ-

derskjold, efter sigende fra Yemen), og fra oberstløjtnant A. V. Arendrup (en sydafrikansk kølle). En anden kølle fra samme område er købt til museet.

Amerika.

Det vil vel næsten være overflødig at fremhæve, at eskimo-undersøgelserne i år ligesom tidligere er blevet fortsat. Museets indsats på dette felt har i ganske væsentlig grad bidraget til at kaste lys over eskimoernes forhistorie og har da også opnået international anerkendelse. Undersøgelserne var i 1953 koncentreret om Disko Bugten, hvor museets ekspedition under ledelse af dr. Helge Larsen opnåede særdeles vigtige resultater. Skønt mere eller mindre spredte og tilfældige fund af stensager tydede på en gammel bebyggelse i Vest-Grønland, var det hidtil ikke lykkedes med sikkerhed at føre eskimoernes indvandring dertil længere tilbage end den såkaldte neo-eskimoiske periode i tidlig middelalder. Ved sommerens udgravninger konstateredes imidlertid hele to forudgående kulturperioder, Dorset- og Sarqaq-kulturerne, der i modsætning til de tidligere kendte har ren palæo-eskimoisk karakter, oven i købet for den sidstnævntes vedkommende med tilknytningspunkter til Ipiutaq-kulturen i Alaska (fig. 4). Det vil nu blive en af fremtidens opgaver at klare de mange problemer, der rejser sig i denne forbindelse.

Den øvrige tilvækst fra Grønland stammer udelukkende fra østkysten. Fra en nyopdaget ruinplads i Nordvestfjord i Scoresbysundkomplekset har kaptajn Lund indsendt forskellige oldsager, og andre er fundet under opførelsen af vejrstationen på Aputiteq ved Kangerdlugssuaq og skænket af hr. Aage Krogsgaard. Eskimoerne i Alaska er i år kun repræsenteret ved nogle få erhvervelser, bestående af et stykke hvalrostand med indridsede figurer skænket af pastor A. Th. Dorff, og enkelte genstande fra Nunivak Island og Shismareff, indsamlet og foræret af professor L. L. Hammerich.

Illinois State Museum har haft den godhed at overlade dels nogle afstøbninger af de såkaldte Folsom-spidses, der hører til de ældste kendte redskaber fra Nord-Amerika, stammende fra perioden umiddelbart efter istiden, dels en samling karakteristiske potteskår af Woodland- og Middle Mississippi-type, svarende til de to hovedtidsrum inden for den før-columbiske agerbrugskultur i det østlige Nord-Amerika. Den førstnævnte periode, også opkaldt efter sine gravhøje, udmærker sig ved, at en væsentlig del af dens elementer, deriblandt keramikken, synes at kunne føres tilbage til indflydelser

fra Nord-Asien, hvorimod mexicansk påvirkning i lerkarfremstilling, religion m. m. er stærkt fremtrædende i den senere Mississippi- eller tempelhøj-kultur. Andre gaver fra det indianske Nord-Amerika skyldes frk. C. I. Kruger (et sølvarmbånd fra haida-indianerne) og frk. Nanna Sinding (tre stenredskaber fra egnen om San Francisco, Calif.). Et par smukt vævede tøjer fra Guatemala er erhvervet ved køb. Hr. Asger Kierulff, Panamá, som både ifjor og

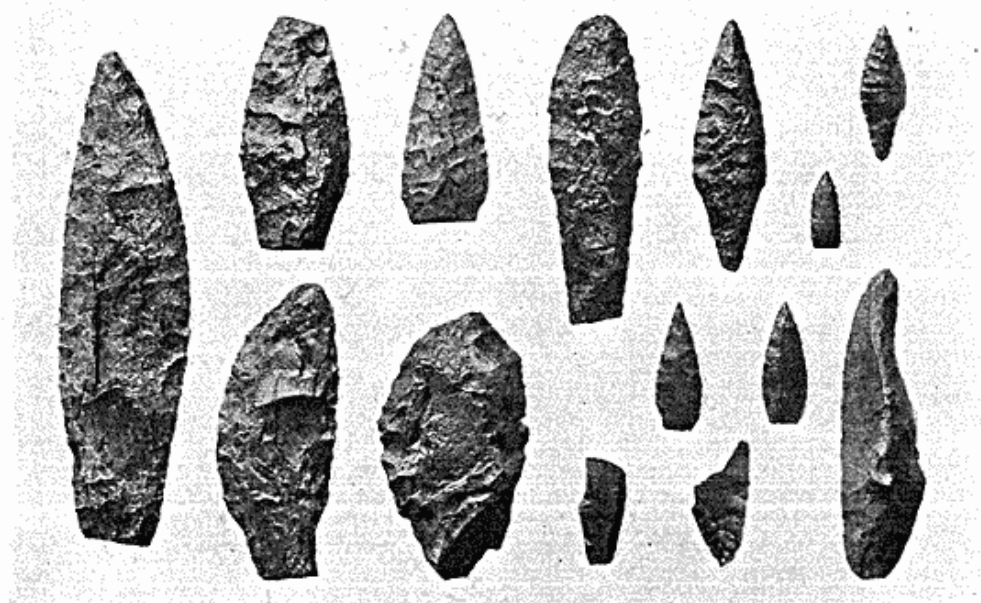

Fig. 4. Palæo-eskimoiske stensager fra Sarqaq-kulturen. Sermermiut, Vest-Grønland.

ved tidligere lejlighed har skænket museet et par af de mærkelige maskedragter fra guaymí-indianerne, har i år forøget sine gaver med en fuldstændig kvindedragt med tilhørende sølvforgylde smykker tillige med flere andre genstande fra cunaerne, en af de få stammer i Central-Amerika, der endnu har bevaret en stor del af sin uafhængige levevis. Ovenikøbet har hr. Kierulff med stor interesse stillet yderligere bistand i udsigt.

De sydamerikanske nyerhvervelser omfatter i år kun syv lerdukker fra carajá-indianerne i Central-Brasilien, skænket af installatør Jensen, tillige med to peruanske lerkar af den type, der betegnes som ældre Lima med Nazca-indflydelse; disse kar er en gave fra grosserer Kaj Horn-Lassen, der i sin tid overlod museet en stor samling fra tobá- og matakó-indianerne i El Gran Chaco.

Oceanien.

Som en efterslæt fra „Galathea“-ekspeditionen har museet haft den glæde gennem H. K. H. Prins Axel at modtage en smukt udført model af en dobbeltkano fra dronning Salote af Tonga (fig. 5). Dette vidnesbyrd om kongelig interesse må så meget mere påskønnes, som samlingerne fra Polynesien i almindelighed og fra Tonga

Fig. 5. Model af dobbeltbåd fra Tonga, skænket af H. M. Dronning Salote.

i særdeleshed trods adskillige fremragende stykker langtfra er omfattende og derfor i høj grad trænger til forøgelse. En anden tilvækst, der også skyldes den forbindelse, som gennem „Galathea“ er knyttet med disse fjærne egne, består af en række nyzealandske stenøkser m. m., skænket af en forhenværende landsmand, hr. Christoffer Langkilde, Auckland, N. Z., der allerede i sin tid under „Dana“-ekspeditionens besøg betænkte sit gamle hjemlands samlinger.

Mr. G. Bryden-Brown og hans danskfødte hustru må også i år nævnes med taknemlighed, fordi de har hjemsendt et ejendommeligt lerkar fra Malekula, Ny Hebriderne, og fra hr. J. C. Jensen er

der modtaget et armbånd fra Ny Guinea, hjembragt allerede c. 1878. En del ældre sager fra Oceanien, bl. a. en rustning med hjælm fra Gilbert Øerne, en høvdingestav fra Samoa m. m., er erhvervet ved køb.

Evropa.

I overensstemmelse med den i forrige årsberetning omtalte aftale med Nationalmuseets 3. afdeling, i følge hvilken Etnografisk Samling kun i begrænset omfang tager sig af den europæiske folkekultur, er tilvæksten fra vor egen verdensdel selvfølgelig kun beskeden. Det drejer sig her udelukkende om lappiske sager, af hvilke der er indkommet en del som gave fra professorinde E. Demant Hatt. Det er ingen overdrivelse at sige, at når den lappiske afdeling nu efterhånden er blevet nogenlunde fyldig, skyldes det i første række fru og professor Hatt, hvis fortrolighed med lappisk kultur således også på denne måde har sat sig spor.
